

Veress Emőd*

A BÍRÓI HATALOM REFORMJA ROMÁNIÁBAN**

I. Bevezető gondolatok

A hatalommegosztás klasszikus elméletében a harmadik hatalmi ág az igazságszolgáltatás. A román Alkotmány, amikor kimondja, hogy „az állam a hatalmak – a törvényhozás, a végrehajtás és az igazságszolgáltatás – elválasztásának és egyensúlyának elvei szerint van megszervezve, az alkotmányos demokrácia keretében”¹, akkor elismeri az igazságszolgáltatás **önálló** és a másik kettővel **egyenrangú** hatalmi ág jellegét. Az egyenrangúság és az önállóság nem volt mindig egyértelmű, hiszen sokan a jogviták esetén törvényt alkalmazó, és így a jogvitákat kötelező erővel megoldó igazságszolgáltatást is a végrehajtás sajátos típusaként kezelték, Románián kívül és Romániában.

Jelentőségénél fogva az igazságszolgáltatás mindenképpen megérdemli a harmadik hatalmi ág rangját. Az igazságszolgáltatás elemezhető mint **tevékenység, eljárás** (a jogviták, illetve jogsértések jogszabályok alapján történő megoldása), illetve ezt a feladatot ellátó **szervezetrendszer**. Jelen tanulmány a második szempontot helyezi előtérbe, az igazságszolgáltatás szervezetrendszerének reformját vizsgálja.

Az igazságszolgáltatás **reformjának** kérdése kulcsfontosságú a jogállam szempontjából. A kommunista hatalomátvétel idején, a második világháborút követően, az akkori „reformot”, „feladatot” viszonylag könnyű volt meghatároz-

ni. „A szocialista országokban az új bírói szervezet kiépítése a burzsoá bírói szervezet azonnali, illetve – a hatalmi viszonyoktól függően – fokozatos megsemmisítése, a bírói kar széles körű átalakítása révén ment vége. Ebben felhasználták a Párizsi Kommün tapasztalatait, a marxizmus-leninizmus tanításait, miszerint a hatalomra kerülő munkásosztálynak szét kell zúznia a kész államgépezetet, nem szorítkozhat csupán arra, hogy azt birtokba vegye.”²

A „visszaalakítás” és korszerűsítés feladata a rendszerváltás után jóval nehezebb volt, és teljes sikerről semmiképpen nem beszélhetünk, legfeljebb **időben elhúzódó részeredményekről**. Az örökség a hatalom egységes rendjébe kapcsolt, pártutasításoknak engedelmessé, ideológiailag meghatározott és korlátozott igazságszolgáltatás, amelyet át kellett alakítani a jogállami elvárásoknak megfelelően, szervezet, személyzet, eljárás, szabályozás szempontjából.

Ennek az átalakításnak alapvetően három célt kell(ett) megvalósítania: elsősorban az alkotmányba foglalt jogállami elveknek megfelelően működő igazságszolgáltatás realizálása; másodsorban az igazságszolgáltató és végrehajtó hatalmi ágak viszonyának tisztázása; harmadsorban az igazságszolgáltatás szakmai minőségének a biztosítása. Mindhárom területen fokozatos előrelépések történtek.

A rendszerváltást követően 1992-ben fogadták el az első igazságszolgáltatási szervezési

* A szerző jogász, a Sapientia-Erdélyi Magyar Tudományegyetem főállású, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem másodállású oktatója.

** A szerző köszönettel tartozik Zoltáni K. Csabának (Amerikai Egyesült Államok) a jelen tanulmány elkészítéséhez nyújtott támogatásért.

1 ALK. 1. cikk (4) bekezdés.

2 Állam- és jogtudományi enciklopédia, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, első kötet, 415. o.

törvényt,³ amely az igazságszolgáltatás reformjának első eszköze volt. A hosszadalmas – és még ma sem lezárult – folyamatban a legújabb állomást a 2003-as alkotmánymódosítás és az ezt követő új törvények elfogadása jelenti: az igazságszolgáltatás szervezetről szóló törvény (ISZ.)⁴, a magisztrátusok jogállásáról szóló törvény (MJ.)⁵ és a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsáról szóló törvény (MT.)⁶. A reformfolyamatban folyamatban meghatározó volt az európai integrációs folyamat elvárásrendszere és az Európai Tanács tevékenysége, a német és a holland kormányok által finanszírozott reformjavaslatok. A hatályos román Alkotmány a III. cím (Közhatóságok) VI. fejezetében (A bírói hatóság) szabályozza az igazságszolgáltatást (124-134. cikkek).

A jelenlegi romániai szabályozásban is vannak vitatható elemek, de az igazságszolgáltatás szervezete, függetlenségének megvalósulása, és nem utolsósorban a döntései még a legnagyobb hagyományokkal rendelkező jogállamokban is mindennapos vitatémát képeznek. A romániai helyzet fokozatosan javul, és ebben az előbb említett jogszabályok elfogadásának jelentős szerepe van. Az egyes túlzó vélemények pedig még a 2003-as alkotmánymódosítás előtt sem állták meg a helyüket. Például ilyen túlzó vélemény az, mely szerint Romániában „a legteljesebb mértékben megmaradt az állampárti rendszer bírók feletti közvetlen kontrollja...”.⁷ Valóban, az igazságszolgáltatásnak a politika által történő befolyásolása jelentős romániai probléma, azonban sem mértékében, sem jellegében nem támasztható alá az előbbi vélemény. Különösen nem értem az „állampárti rendszer” kifejezést. A Román Kommunista Párt valóban állampárt, az állam és a párt szimbiózisa volt, de 1989 után, ha kezdeteiben vitathatóan is, Romániában plurális demokrácia jött létre. Az állampárti kontroll fennmaradása mit jelent(het) ebben az esetben? Az állampárt fennmaradását? A **pontos helyzet-jelentés** inkább így szólna: **nem egy esetben a mindenkori kormánypárt, több-kevesebb sikerrel, megpróbálta befolyásolni az igazságszolgáltatás működését, és erre, bizonyos mértékig, jogszabályi lehetőségei is voltak/vannak.**

A megoldás kizárólag a **jogállam romániai megerősítése**. Az igazságszolgáltatásnak, mint állami funkciónak, a célmeghatározását az MJ. tartalmazza: a jogrend védelme, a személyek jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek biztosítása. A magisztrátusok kötelessége, hogy tevékenységükben biztosítsák a törvény felsőbbségét, tiszteljék a személyek jogait és szabadságait, törvény előtti egyenlőségét, diszkriminációmentesen cselekedjenek, tartsák tiszteletben a magisztrátusokra vonatkozó etikai előírásokat és vegyen részt a képzési programokban.

Jelen tanulmány összefoglalja a 2003-as és 2004-es legújabb jogszabályok által hozott újításokat, eredményeket és még létező problémákat.

II. Az igazságszolgáltatás alapelvei és a bírók jogállásának elvei

a) **Az alkotmányos elvek jelentősége.** Az igazságszolgáltatás alkotmányos alapelveinek és a bírói jogállás alkotmányos elveinek együttes érvényesülése biztosítja a bíraskodás jogállami elvárásoknak és értékeknek megfelelő megvalósítását. Az elvek összefüggő rendszert képeznek, meghatározzák a bírói hatalom jellegét és lényegét.

b) **Az igazságszolgáltatás alapelvei.** Az igazságszolgáltatás alapelvei a törvényesség, az egységesség, a részrehajlás-mentesség, az egyenlőség, a rendkívüli bírói hatóságok létrehozásának tilalma, a nyilvánosság, a közigazgatási aktusok ellenőrzése és a jogorvoslati utak használata.

Az igazságszolgáltatás törvényessége meghatározó jelentőségű alapelv. Az igazságot a törvény nevében szolgáltatják,⁸ a bírók függetlenek és csak a törvénynek vannak alávetve. Az Alkotmány több szabályából kitűnik a törvényesség elve, például:

– a bírók, a **törvénynek** megfelelően, elmozdíthatatlanok;

– a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának (MLT) hatáskörébe tartozik, az organikus **törvényben** meghatározott feltételek szerint, a bírók

3 1992. évi 92. törvény, az utólagos módosításokkal. Részlegesen hatályon kívül helyezve 2004-ben.

4 2004. évi 304. törvény, közzétéve: Románia Hivatalos Közlönye, 2004. június 29, 576. szám.

5 2004. évi 303. törvény, közzétéve: Románia Hivatalos Közlönye, 2004. június 29, 576. szám.

6 2004. évi 317. törvény, közzétéve: Románia Hivatalos Közlönye, 2004. július 2, 599. szám.

7 Vö. Pokol Béla: A bírói hatalom, Századvég, 2003, 155. old.

8 ALK. 124. cikk (1) bekezdés.

kinevezésének a javaslata, előreléptetésük, áthelyezésük és büntetésük;

– Az igazságszolgáltatás a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszéken és a **törvény** által megállapított bírói hatóságon keresztül valósul meg.

– A bírói hatóságok illetékességét és az ítélkezési eljárást csak **törvény** írhatja elő.⁹

– A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék összetételét és működésének szabályait organikus **törvény** állapítja meg.

– Organikus **törvénnyel** tárgykörökre szakosodott bírói hatóságok hozhatók létre, a magisztrátusok testületén kívüli személyek részvételének a lehetőségével.

– A bírósági ülések nyilvánosak, a **törvény** által előírt esetek kivételével.

– A bírósági határozat ellen az érdekelt felek és az Ügyészség felhasználhatják a jogorvoslati utakat, a **törvény** feltételei között.

– Az Ügyészség feladatkörét ügyészségekre tömörült ügyészeket keresztül gyakorolja, a **törvénynek** megfelelően.

– Az ügyészségek a bírói hatóságok mellett működnek, vezetik és ellenőrzik az igazságügyi rendőrség nyomozó tevékenységét, a **törvény** feltételei között stb.

Az igazságszolgáltatás egységessége több szinten is megnyilvánul: az igazságszolgáltatás, mint szervezetrendszer, egységes és azonos mindenki számára. Vitatható romániai valóság viszont a párhuzamos katonai igazságszolgáltatás léte. Az igazságszolgáltatás egységességének elve megkérdőjelezi a párhuzamos katonai igazságszolgáltató hatóságok létjogosultságát és alkotmányosságát. Az igazságszolgáltatás egységességének elve a joggyakorlat egységességét is magába foglalja, az azonos ügyekben azonos döntések meghozatalának a követelményét.

Az igazságszolgáltatás részrehajlás-mentesége szoros összefüggésben az igazságszolgáltatás egyenlőségével. Az alapelv az igazság-

szolgáltatás tárgyilagosságát, elfogulatlanságát, méltányosságát fejezi ki.

Az igazságszolgáltatás egyenlősége azt jelöli, hogy az igazságszolgáltatás azonos mindenki számára. A szabály az alaptörvény általános egyenlőségi klauzuláját konkretizálja, az igazságszolgáltatásra vonatkoztatva (az állampolgárok kiváltságok és diszkrimináció nélkül egyenlők a törvény és a közigazgatások előtt. Senki sem állhat a törvény fölött).

A rendkívüli bírói hatóságok létrehozásának tilalma nem zárja ki a szakosodott bírói hatóságok létrehozásának a lehetőségét. Az a törvény viszont, amely rendkívüli bírói hatóságot hozna létre, egyértelműen alkotmányellenes lenne.

A tárgyalások nyilvánosságának elve szerint a bírósági ülések nyilvánosak, a törvény által előírt esetek kivételével.¹⁰

A közigazgatási aktusok ellenőrzése fontos alapelv, amelyet az alaptörvény egyrészt az alapjogi fejezetben szabályoz¹¹, másrészt az igazságszolgáltatásról szóló fejezetben is visszatér a kérdésre. Ennek az ellenőrzésnek az alapelvek közé való besorolása fontossága és garanciális jellege végett történt meg: a végrehajtó tevékenység hatalmi aktusai (a közigazgatási aktusok) az igazságszolgáltatás törvényességi ellenőrzésének vannak alávetve.

A jogorvoslati utak használata biztosítja az eljárási vagy materiális szempontból hibás ítéletek felülvizsgálatának a lehetőségét, felsőbb igazságszolgáltatási hatóság által.

c) **A bírók jogállásának elvei** a függetlenség, az elmozdíthatatlanság és az összeférhetetlenség.

A bírók függetlensége kulcskérdés, ugyanis e nélkül az igazságszolgáltatás önálló hatalmisa meginog vagy megszűnik, az igazságszolgáltatás pedig csoportérdekek vagy személyes érdekek szolgáivá válik. A bírók függetlenségének biztosítására több jogi mechanizmus létezik.

Az Alkotmány megtiltja a magisztrátusoknak (bírók, ügyészek), hogy politikai párt tagjai

9 ISZ. 3. cikk.

10 ALK. 127. cikk.

11 "52. cikk – A valamely közhatóság által sértett személy joga

(1) A valamely jogában vagy törvényes érdekében közhatóság által közigazgatási aktussal vagy a kérelme törvényes határidőre való megoldásának elmulasztásával sértett személy jogosult az igényelt jog vagy törvényes érdek elismerésére, az aktus megsemmisítésére és a neki okozott kár megtérítésére.

(2) E jog gyakorlásának feltételeit és korlátait organikus törvény állapítja meg.

(3) Az állam anyagilag felel az igazságszolgáltatási hibákkal okozott károkért. Az állam felelősségét a törvény feltételei között állapítják meg, és ez nem hártja el a tiszttségét rosszhiszeműen vagy súlyos gondatlansággal gyakorló magisztrátus felelősségét."

legyenek.¹² Ugyanakkor a választásokon nem indulhatnak jelölteként, nincs passzív választójoguk. Aktív választójoggal viszont rendelkeznek. Következésképpen a magisztrátusi minőséggel rendelkező személyek egyesülései és választójoga is korlátozva van.

A bíró függetlensége azt jelenti, hogy kizárólag a törvénynek van alávetve¹³, ítélezéseiben nem utasítható, sem más bírók, sem az igazságszolgáltatáson kívüli állami hatóságok, sem természetes vagy jogi személyek által (befolyásmentesség).

Az igazságszolgáltatás önálló hatalmi ág jellegét hivatott hangsúlyozni az az előírás, amely szerint bírók kinevezéséről szóló javaslatok, valamint az előreléptetésük, áthelyezésük és büntetésük az igazságszolgáltatás önkormányzati jellegű testületének, a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának (MLT) a hatáskörébe tartoznak, organikus törvényének feltételei között.¹⁴

Bármely személynek, szervezetnek, hatóságnak vagy intézménynek törvényes kötelessége a **bírók függetlenségének tiszteletben tartása**.¹⁵ Ez a kötelezettség a végrehajtó hatalomra is vonatkozik.

A törvény a folyamatos képzést is a függetlenség és a részrehabilitáció-mentesség garanciájaként kezeli (például a magisztrátusok, vagyis az ügyészek is, kötelesek háromévente legalább egy alkalommal szervezett folyamatos képzési programon részt venni).

A **bírók elmozdíthatatlanságát** az Alkotmány úgy fogalmazza meg, hogy a Románia Elnöke által kinevezett bírók elmozdíthatatlanok, a törvénynek megfelelően. Az elmozdíthatatlan bírókat nem lehet önkényesen leváltani, hanem csakis a törvényes feltételek fennállása esetén, sőt, kiküldetésükhöz, ideiglenes áthelyezésükhöz, előléptetésükhöz is szükséges a bíró beleegyezése.¹⁶ Felfüggesztésük és felmentésük csak a törvény által szabályozott feltételek szerint lehetséges. A 2003-2004-es igazságügyi reform előtt 6 évenként újra

ki kellett nevezni a Legfelsőbb Ítéltábla bíróit, és ez politikai befolyást tett lehetővé a Legfelsőbb Ítéltáblára. Jelenleg azonban a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék bírói is elmozdíthatatlanok.¹⁷

A **bírók (és ügyészek) összeférhetetlensége**. A bírói tisztség összeegyeztethetetlen bármely más köz- vagy magántisztséggel, a felsőfokú oktatásban betöltött oktatói tisztségek kivételével.¹⁸ A törvény tiltja, hogy a magisztrátusok közvetlenül vagy közvetetten kereskedelmi tevékenységet folytassanak, választottbíráskodásban részt vegyenek, társult tagok vagy vezető, igazgató vagy ellenőrző szervek tagjai legyenek a polgári társaságoknál, a kereskedelmi társaságoknál, ideértve a bankokat és hitelintézeteket, biztosító és pénzügyi társaságokat, országos vállalatokat és társaságokat és önálló gazdálkodásokat. Szintén nem lehetnek tagjai a gazdasági érdekcsoportoknak. A magisztrátusok kivételesen lehetnek részvényesek vagy társult tagok, a rendszerváltás után lezajlott tömegprivatizációs programok eredményeként.

A magisztrátusok nem lehetnek politikai pártok vagy szervezetek tagjai, nincsenek alárendelve politikai céloknak és ideológiáknak. Tevékenységük gyakorlásában tartózkodniuk kell politikai meggyőződésük kifejezésétől vagy bármilyen kinyilvánításától.

Nem fejezhetik ki nyilvánosan véleményüket a folyamatban levő perekről vagy az olyan ügyekről, amelyeket az ügyészség vizsgál; nem indokolhatják a médiában az általuk megoldott ügyek döntéseit; nem adhatnak vitás ügyekben, szóban vagy írásban, tanácsot. Viszont joguk van tárgyalásokon fellépni saját ügyeikben, felmenőik és leszármazottaik ügyeiben, házastársuk ügyeiben, illetve a gyámságuk vagy gondnokságuk alá helyezett személyek ügyeiben. Viszont ezekben az esetekben sem használhatják ki magisztrátusi minőségüket, nem befolyásolhatják a bírói hatóságot vagy az ügyészséget, és még a

12 ALK. 40. cikk (3) bekezdés.

13 ALK. 124. cikk (3) bekezdés; MJ. 1. cikk (2) bekezdés.

14 ALK. 125. cikk (2) bekezdés.

15 MJ. 1. cikk (3) bekezdés.

16 MJ. 3. cikk (2) bekezdés.

17 Pontosabban az újonnan kinevezett bírók elmozdíthatatlanok. A korábban kinevezett bírók a módosított alaptörvény átmeneti rendelkezései szerint „befejezik mandátumukat”. A Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsa 2004. novemberében megadta 50 korábban kinevezett bírónak az elmozdíthatatlan státust, és úgy döntött, hogy ehhez kinevező elnöki dekrétum sem szükséges. (Tulajdonképpen csak a nyugdíjkorhatárt elért bírók kell ténylegesen befejezzék tisztségük gyakorlását). A többi 71 bírót az alkotmánymódosítás hatálya lépése után nevezték ki, így ezek automatikusan megkapták az elmozdíthatatlan státust.

18 ALK. 125. cikk (3) bekezdés.

látszatát is kerülniük kell annak, hogy valamilyen módon befolyásolni tudják az ügy megoldását. Megengedett a magisztrátusok részvétele vizsgabizottságokban, jogszabályok tervezeteit előkészítő bizottságokban, a bírói hatóság vagy az ügyészség vezetőjének az engedélyével. Tudományos és irodalmi munkák elkészítésében részt vehetnek, tagjai lehetnek tudományos, akadémiai, szakmai szervezeteknek.

d) A román Alkotmány az igazságszolgáltatáshoz közvetlenül kapcsolódó állampolgári alapjogokról is rendelkezik.

Az Alkotmány 21. cikke szabályozza az igazságszolgáltatáshoz való szabad hozzáférés jogát. Ez szerint bármely személy az igazságszolgáltatáshoz fordulhat jogainak, szabadságainak vagy törvényes érdekeinek a megvédéséért. E jog gyakorlását egyetlen törvény sem korlátozhatja. A feleknek joguk van a méltányos tárgyalásra és a jogviták ésszerű határidőn belül történő megoldására.

A 24. cikk a védelemhez való jogot garantálja. A per egész folyamán a felek választott vagy hivatalból kinevezett ügyvéd segédletére jogosultak.

Az alkotmányos alapelvek érvényesülésének szempontjából el kell különítenünk a deklaratív és normatív alkotmányokat. Az államszocialista diktatúra idején elfogadott alaptörvények is tartalmazták a bírói függetlenség elvét: az 1948-as alkotmány előírta, hogy a bíró csakis a törvénynek van alávetve; az 1952-es alkotmány kimondta, hogy a bírók függetlenek és csakis a törvénynek vannak alávetve; az 1965-ös alkotmány hasonlóképpen rendelkezett. Viszont ezek csak deklarációk, a valóságban nem érvényesülő „ál-szabályok” voltak. A következő megközelítés ellenben pontatlan: „az igazságszolgáltatást leginkább lejárató koncepciók idején hatályos közzogi normák is tartalmazták a bíróságok függetlenségének legalapvetőbb garanciáját. Amikor tehát az igazságszolgáltatás függetlenségéről beszélünk, fontos emlékeznünk arra, hogy az alkotmányjogi garanciák léte vajmi keveset árul el a ténylegesen érvényesülő függetlenségről – e jogi biztosítékok ugyan feltétlenül szükségesek, de nem elégségesek ahhoz. A politika még kifogástalan alapvető szabályozás mellett is számos utat találhat az igazságszolgáltatás befolyásolásához.”¹⁹ Az alkotmányos garanciák akkor valósak, ha azok a gy-

akorlatban működnek, érvényesülnek, azokat tiszteletben tartják. Ilyenkor az alkotmány jellege megváltozik: az államszocialista rendszerek deklaratív alaptörvény helyett valódi, jogállami, normatív alkotmánnyal van dolgunk. **Az 1991-es, 2003-ban módosított román alkotmány – kritizálható és fejleszthető rendelkezései ellenére – jogállami alaptörvény.** A 2003-as módosítások tovább erősítették az igazságszolgáltatás függetlenségét, önálló hatalmiságát.

III. A bírói hatóságok: az igazságszolgáltatás szervezetrendszere

Az igazságszolgáltatás a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszéken és a törvény által megállapított bírói hatóságon keresztül valósul meg. Ugyanezt a szabályt az ISZ. így fogalmazza meg: a bírói hatalmat a Legfőbb Semmítő- és Ítélszék és a törvény által meghatározott többi bírói hatóság gyakorolja.

Az Alkotmány szerint tilos rendkívüli bírói hatóságokat létrehozni. Organikus törvénnyel viszont tárgykörökre szakosodott bírói hatóságok hozhatók létre, a magisztrátusi testületen kívüli személyek részvételének a lehetőségével.²⁰ Vagyis az Alkotmány szerint három típusú igazságszolgáltató hatóság létezik: a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék, a törvény által meghatározott többi bírói hatóság és a tárgykörökre szakosodott bírói hatóságok.

A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszéket (Înalta Curte de Casație și Justiție) az Alkotmány alapítja meg. A 2003-as alkotmánymódosítás előtt a Legfelsőbb Ítéltábla (Curtea Supremă de Justiție) nevet viselte. Az alaptörvény hatásköri szabályt is tartalmaz a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék részére, ugyanis kimondja: A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék hatáskörének megfelelően biztosítja, hogy a többi bírói hatóság a törvényt egységesen értelmezze és alkalmazza – és ezáltal az igazságszolgáltatás egységességének, a joggyakorlat azonoságának követelményét is megerősíti.

Az Alkotmány a Legfelsőbb Semmítő és Ítélszék összetételének és működésének részletező szabályait az organikus törvényhozónak delegálja. Így került elfogadásra 1993-ban az 56. törvény a Legfelsőbb Ítéltábláról. Az alkot-

19 Tordai Csaba: Az igazságszolgáltatás függetlensége, Beszélő, 2002/6. szám.

20 ALK. 126. cikk.

mánymódosítás után elfogadott ISZ. újraszabályozza a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszékét.²¹

A Legfelsőbb Semmítő és Ítélszék, az egyetlen felső bírói hatóság, jogi személyiséggel rendelkezik, székhelye Bukarestben van. Összetételében részt vesz az elnök, az alelnök, a négy osztályelnök és a bírók. Saját hatáskörrel rendelkező szervezeti egységei:

- négy osztály: Polgári- és szellemi tulajdonjogi osztály, Büntetőjogi osztály, Kereskedelmi jogi osztály, Közigazgatási és pénzügyi jogi osztály;

- a 9 bíróból álló tanács;

- az Egyesült Osztályok.

A Legfelsőbb Semmítő és Ítélszék vezetését az elnök, az alelnök és a vezető testület végzi. A vezető testületet az elnök, az alelnök, az osztályelnökök és öt bíró alkotja, akit 5 éves időtartamra választott meg, valamennyi osztály képviselőinek biztosításával, a bírók közgyűlése.

Az ítéltanácsok ugyanazon osztály három bírójából állnak. Amennyiben nem lehetséges ugyanazon osztály bírójából az ítéltanács felállítása, akkor az elnök vagy az alelnök más osztályról jelöl ki bírót a tanácsba.

A törvény által megállapított bírói hatóságok. Organikus törvénnyel létrehozott, tárgykörökre specializálódott bírói hatóságok. Az első esetben az Alkotmány egyik belső ellentmondásával találkozunk, mert nem mindegy, hogy milyen törvény határozza meg ezeket a bírói hatóságokat. Az Alkotmány szerint ugyanis, többek között, organikus törvénnyel kell szabályozni a bírói hatóságoknak a szervezetét és működését.²² Az Alkotmány szerint „a bírói hatóságok illetékességét és az ítélezési eljárást csak törvény írhatja elő.”²³ Ehhez a szabályhoz kapcsolódik az a vita, hogy itt az alaptörvény organikus törvényre utal-e, azaz kell-e azt a – szintén az alaptörvénybe foglalt – szabályt alkalmazni, amely szerint „a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának, a bírói hatóságoknak, az Ügyészségnek és a Számvevőszéknek a szervezete és működése” organikus törvényi tárgykör.²⁴ Gyakorlatilag a probléma úgy merült fel, hogy alkotmányosak-e a polgári és büntető eljárási törvénykönyvek, amelyeket a gyakorlat szerint egyszerű törvénnyel (vagy előzetes parlamenti

felhatalmazás alapján kibocsátott kormányrendelettel) is módosítottak. Az Alkotmánybíróság szerint nem áll fenn alkotmány sértés: az eljárási törvénykönyvek egyszerű törvényi erővel rendelkeznek. Ezt erősíti meg az ISZ. is, amikor kimondja, hogy az igazságszolgáltató hatóságok hatáskörét és eljárását törvény (és nem a magasabb rangú organikus törvény) szabályozza.

Az igazságszolgáltatás szervezetéről szóló törvény a következő bírói hatóságokat szabályozza: ítélőtáblák, törvényszékek, szakosodott törvényszékek és bíróságok. Így jelenleg Romániában, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszékét is figyelembe véve, négy szintes igazságszolgáltatás létezik.

Az **ítélőtáblák** (curți de apel) jogi személyiséggel rendelkeznek, körzetükben több törvényszék és szakosodott törvényszék működik. Jelenleg Romániában 15 ítélőtábla működik.²⁵ Belső szervezésük szintén osztályokon alapul: polgári jogi ügyek, büntető jogi ügyek, kereskedelmi jogi ügyek, kiskorú- és családjogok, közigazgatási és pénzügyi ügyek, munkavita és szociális védelmi ügyek osztályai működnek az ítélőtáblán. Léteznek a tengeri és folyami jogvitáknak is osztályai, és a jogvita természete és száma szerint további osztályok is létrehozhatóak. A Bukaresti Ítéltáblának sajátos hatáskörei is vannak.

A **törvényszékek** (tribunale) szintén jogi személyiséggel rendelkeznek, minden egyes megye és Bukarest municípium szintjén szervezik meg őket (összesen: 42 törvényszék működik Romániában). Székhelyük (a törvény szerint: „általában”) a megyeszékhely municípiumban van. A Bukaresti Törvényszéknek sajátos hatáskörei is vannak. A törvényszékek belső szervezetében szintén osztályok vannak: polgári jogi ügyek és büntetőjogi ügyek osztályai, illetve tengeri és folyami jogvita osztályai (ez utóbbiak ott, ahol az ügyek jellege és száma megkívánja).

A törvényszékek körzetébe tartoznak a megyében található **bíróságok** (judecătoria). Nincs jogi személyiségük. Az ISZ. melléklete sorolja fel azokat a településeket, amelyekben bíróságok találhatóak, jelenleg Romániában, a főváros kerületeivel együtt, 189 bíróság működik. Kormányhatározattal kell megállapítani, hogy melyik

21 ISZ. 16-32. cikk.

22 ALK. 73. szakasz (3). bekezdés 1) pont.

23 ALK. 126. szakasz (2) bekezdés.

24 ALK. 73. szakasz (3) bekezdés 1) pont.

25 Az ítélőtáblák számát, székhelyét, körzetüket az ISZ. melléklete határozza meg.

bíróság körzetébe melyik település tartozik. Ezt a kormányhatározatot az igazságügy-miniszter kezdeményezi és szükséges a Legfelsőbb Tanácsának (MLT) a véleményezése.

A **szakosodott törvényszékek** (tribunale specializate) rendszerét a jogszabály 2004-ben hozta létre: kiskorú- és családügyi törvényszékeket, munkaügyi és társadalombiztosítási törvényszékeket, kereskedelmi törvényszékeket és közigazgatási-pénzügyi törvényszékeket kell alakítani. Nincs jogi személyiségük, minden megye szintjén működnek, és – szintén általában – székhelyük a megyeszékhely municípiumban található. A szakosodott törvényszékek belső szervezési egységként is létrehozhatóak osztályok, ha az ügyek természete és mennyisége ezt megkívánja. A gyakorlatban a szakosodott törvényszékek 2008-ig kezdik meg működésüket, az igazságügyminiszter által meghatározott ütemterv szerint, az első ilyen intézmények már 2004-ben létrejöttek. Az átmeneti időszakban a törvényszékeken osztályok vagy szakosodott tanácsok fogják ezeket a feladatokat ellátni.

Az ítélőtáblák és a körzetükbe tartozó bírói hatóságok osztályait az ítélőtábla elnökének a javaslatára a Legfelsőbb Tanács (MLT) határozattal hozza létre. Az osztályok tagjait a bírói hatóság elnöke határozza meg, a tevékenység mennyiségétől függően, figyelembe véve a bírók szakosodását. Kivételesen, ha egy osztályon belül nem lehet ítélőtanácsot alakítani, akkor a bírói hatóság elnöke elrendelheti, hogy más osztályok bírói is részt vegyenek az ítélőtanácsban.

A törvény megengedi, hogy a tevékenység mennyiségétől, a jogviták természetétől, összetettségétől függően az ítélőtáblák, a törvényszékek és a bíróságok állandó tevékenységű másodlagos székhelyeket hozzanak létre a megye más településeiben vagy Bukarest municípiumban.

Valamennyi bírói hatóságot egy elnök vezeti. Az ítélőtáblák és a törvényszékek elnökei a körzetükbe tartozó bírói hatóságok igazgatását is ellenőrzik. A tevékenység nagyságától függően az elnököt egy vagy két alelnök segíti, a bukaresti Ítélőtáblán és Törvényszéken 1-3 alelnök van. Az osztályokat osztályelnökök vezetik. Minden bírói hatóságban belül vezető testület működik. A vezető testület hatáskörébe tartozik a fegyelmi kereset elindításának a joga. A bírók közgyűlése is szerepet játszik az éves tevékenység értékelésében, jogi problémák megvitatásában stb.

Az ítélőtanácsoknál alapfokon a fő szabály a kéttagú tanács (pontosan meghatározott esetekben dönt egy bíró). A jogorvoslati eljárás során az ítélőtanács három bíróból áll. Amennyiben a kéttagú tanács nem tud az ellentétes álláspontok végett döntést hozni, akkor egy harmadik bíró lép be a tanácsba (a bírói hatóság elnöke, alelnöke, a felügyelő bíró, az osztályelnök vagy a bírói hatóság elnöke által kijelölt más bíró). Munkajogi és társadalombiztosítási ügyekben a tanácsban a két bíró mellett két, a magisztrátusok testületén kívüli, úgynevezett igazságügyi asszisztens is részt vesz. Szavazatuk tanácsadó jellegű, ők a munkáltatókat és a szakszervezeteket képviselik, kinevezésük az igazságügyminiszter által, a Gazdasági és Szociális Tanács javaslatára történik. A kinevezés feltétele az 5 éves régiség jogász tisztségekben. Mandátumuk gyakorlása alatt stabilitással rendelkeznek. Ha a két bíró ellentétes álláspontot képvisel, akkor ebben az esetben is harmadik bíró lép be a tanácsba.

Fontos szabály, hogy az ügyek elosztása az ítélőtanácsok között véletlenszerűen, számítógépes rendszer segítségével történik. Ezt a rendszert 2007-ig kell az országban mindenütt bevezetni.

A bírók (és ügyészek) rekrutációja kulcskérdése az igazságszolgáltatás működésének. Az igazságszolgáltatási reform harmadik összetevője, az igazságszolgáltatási aktusok minőségének javítása, elképzelhetetlen a megfelelő képzettségű, felkészültségű igazságszolgáltatási személyi állomány nélkül.

Itt is 2004-ben történt alapvető változás, de a reform első lépései már néhány évvel korábban megkezdődtek. A rekrutációnak két módja van:

a) Tipikus: a jogi egyetemet elvégzett személyek, akik román állampolgársággal rendelkeznek, büntetlen előéletűek, ismerik a román nyelvet és egészségügyileg megfelelnek, felvételiznek a Legfelsőbb Nemzeti Intézetébe. Felvételi vizsgát évente szerveznek. A helyek számát az igazságszolgáltatás önkormányzati testülete, a Legfelsőbb Tanács (MLT) határozza meg, hasonlóképpen ez a hatóság nevezi ki a vizsgabizottságot és a tételbizottságot. A sikeres felvételizők igazságügyi hallgató minőséget kapnak, és javadalmazásban is részesülnek. A képzés időtartama két év, az első év után a tanulmányi eredmények függvényében választani fognak a bírói vagy az ügyészi pálya között. Az igazságügyi hallgatóként eltöltött évek, sikeres záróvizsga esetén, magisztrátusi régiségnek fog-

nak számítani. A képzést végén az igazságügyi hallgatóknak záróvizsgáznuk kell.

A sikertelen vizsgának vagy a vizsgáról való indokolatlan hiányzásnak komoly szankciója van: még egyszer meg lehet jelenni a vizsgán, ellenkező esetben a javadalmazást és az oktatási kiadásokat is meg kell téríteni. A végzősöknek kötelezettségük legkevesebb 6 évig magisztrátusnak maradni.

A záróvizsgázott igazságügyi hallgatókat a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsa (MLT) gyakoronok bírónak vagy gyakoronok ügyésznek nevezi ki, a bíróságokra vagy a mellettük működő ügyészségekre. A gyakoronoki időszak három év. Az ítélőtanácsokban csak egy elmozdíthatatlan bíróval együtt vehetnek részt. A gyakoronoki időszak után képességvizsgát kell tenniük. Ha a képességvizsgán elutasítják, akkor kötelező módon meg kell jelenniük a következő vizsgán. A kétszeres elutasítás vagy a két indokolatlan hiányzás a gyakoronok magisztrátusi minőség elvesztését vonja maga után. A képességvizsgát is évente szervezi meg a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsa (MLT), a Magisztrátus Nemzeti Intézetén keresztül. A vizsgaeredmények alapján fognak választani a bírói, illetve ügyészi állások között.

Az elmozdíthatatlan bírókat és a stabilitással rendelkező ügyészeket, a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának (MLT) a javaslatára, Románia Elnöke nevezi ki. A kinevezési javaslatokat a képességvizsga eredményének igazolását követő 3 hónapon belül be kell nyújtani az államfőnek.

b) Atipikus: más jogász állást (például: ügyvéd, közjegyző, jogtanácsos stb.) betöltő személyeket, akik legalább 5 éves régiséggel rendelkeznek, szintén ki lehet magisztrátusnak nevezni, vizsga alapján. A sikeresen vizsgázókat szintén az MLT javasolja kinevezésre Románia Elnökének. A kinevezésüket követően 6 hónapos képzésen kell részt venniük a Magisztrátus Nemzeti Intézetében.

A bírók (és ügyészek) karrierje is területe lehet az esetleges politikai beavatkozásnak, jutalmazni lehet a megfelelően viselkedő magisztrátust. Ezért fontos a megfelelő szabályozás.

Romániában a magasabb szintű **végrehajtó tisztségekbe** (például bírósági bírót törvényszéki bíróvá nevezzenek ki) való előléptetés vizsga alapján történik, megfelelő régiségi követelmények betartásával.

A **vezető tisztségekbe** való előléptetést 5 évre szól, és ugyanaz a mandátum nem megújítható. A vezetőket az MLT nevezi ki, és ugyanez a szerv mentheti fel a vezetőket, hivatalból, a vezető tisztség javaslatára vagy fegyelmi büntetésként.

A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszéken való bírói tisztség betöltéséhez nem kell vizsgáznunk, hanem az MLT választja ki a bírókat, a megfelelő magisztrátusi régiséggel rendelkező, és továbblépni akaró magisztrátusok közül. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnökét, alelnökét és osztályelnökeit Románia Elnöke nevezi ki, az MLT javaslatára, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék bírói közül. A törvény szerint azonban **az államfőnk jogában áll, megfelelő indoklással megtagadni ezt a kinevezést.** Így az államfőnek a jogszabály befolyást biztosít a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék vezetőségének kiválasztása felett. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék bíróinak visszahívása az MLT javaslatára az államfő által történik, fegyelmi büntetésként.

A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyészét, első helyettesét és helyettesét és a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség legfőbb ügyészét Románia Elnöke nevezi ki, az MLT javaslatára, és **az igazságügy-miniszter ajánlásával.** Az igazságügyminiszteri ajánlás kritizálható, de alkotmányos elem, hiszen az alaptörvény szerint az ügyészek az igazságügyminiszter fennhatósága alatt fejtik ki tevékenységüket.²⁶ A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyészét, első helyettesét és helyettesét és a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség legfőbb ügyészét szintén fegyelmi büntetésként mentheti fel az MLT javaslatára Románia Elnöke.

IV. Az Ügyészség

Az Ügyészséget és feladatkörét az Alkotmány 131-132. cikkei szabályozzák. Az igazságszolgáltatási tevékenységben az Ügyészség képviseli a társadalom általános érdekeit és védelmezi a jogrendet, valamint az állampolgárok jogait és szabadságjogait. Az Ügyészség feladatkörét ügyészségekbe tömörült ügyészekon keresztül gyakorolja, a törvénynek megfelelően. Az ügyészségek a bírói hatóságok mellett működnek, vezetik és ellenőrzik az igazságügyi rendőrség nyomozó tevékenységét, a törvény feltételei között.

26 ALK. 132. cikk (1) bekezdés.

Az Ügyészség szervezete. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék mellett működik egy Ügyészség és a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség. Ügyészségek működnek az ítélőtáblák, a törvényszékek, a kiskorú- és családügyi törvényszékek és a bíróságok mellett.

A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség sajátos szerepet is ellát: koordinálja az alárendelt ügyészségek tevékenységét, jogi személyiséggel rendelkezik, kezeli az Ügyészség költségvetését. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészséget a legfőbb ügyész vezeti, első helyettese, helyettese és három tanácsadó ügyész segítségével. A legfőbb ügyésznek az Ügyészség egészét illetően képviselői és ellenőrzési jogai vannak. Részt vesz a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék ülésén, ha szükségesnek véli. Ezt a jogot, amennyiben lehetetlen a személyes részvétele, akkor átruházhatja első helyettesére, helyettesére vagy más ügyészekre.

A Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség a korrupciós bűncselekmények leküzdésére szakosodott ügyészség, feladatait Románia egész területén gyakorolja. Az Ügyészségen belül autonóm státussal bír. Jogi személyiséggel rendelkezik, székhelye Bukarestben van. Tevékenységét szintén a törvényesség, a részrehajlásmentesség és a hierarchikus ellenőrzés elvei szerint folytatja, az igazságügyminiszter igazgatási ellenőrzése alatt. Független a bírói hatóságokkal, a mellettük levő ügyészségekkel és a más közhatóságokkal való viszonyaiban. Szintén legfőbb ügyész vezeti, aki egyenrangú a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyészenek első helyettesével, két általános legfőbb ügyész helyettes segítségével (ők a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyészenek helyettesével egyenrangúak).

A többi ügyészség közül csak az ítélőtáblák és a törvényszékek melletti ügyészségeknek van jogi személyisége. Az ítélőtáblák melletti ügyészségeket legfőbb ügyészek, a többi ügyészséget főügyészek vezetik. Mindegyik ügyészségnek saját vezető testülete van.

Az ügyészek jogállása: az ügyészek a törvényesség, a részrehajlásmentesség és a hierarchikus ellenőrzés elvei szerint, az igazságügyi miniszter fennhatósága alatt fejtik ki tevékenységüket. Ezért kérdéses az ügyészség pontos hatalmi ági besorolása. Az ügyészeknek ugyan magisztrátusi minőségük van, képviselve vannak a

Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsában (MLT), és ennek alapján az igazságszolgáltató hatalmi ágba kellene besorolást nyerniük. Viszont a közvetlen miniszteri alárendeltség a végrehajtó hatalomnak való alárendeltséget jelzi.

Az ISZ. szerint az ügyészek tisztségüket a törvény tiszteletben tartásával gyakorolják, illetve óvják az emberi méltóságot és a személy jogait. Az ügyészségek függetlenek a bírói hatóságokkal vagy más közhatóságokkal való viszonyaikban.

A hierarchikusan fölérendelt ügyész írásban és a törvénynek megfelelően adott utasításai kötelezőek az alárendelt ügyészek számára. Az ügyészek viszont döntéseikben autonómak.

Minden egyes ügyészség ügyészei alá vannak rendelve az ügyészség vezetőjének. Az ügyészség vezetője alárendeltje a hierarchikusan fölérendelt ügyészség vezetőjének. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyésze, a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség legfőbb ügyésze és az ítélőtáblák melletti ügyészségek legfőbb ügyészei által gyakorolt ellenőrzés közvetlen módon vagy felügyelő ügyészeket keresztül valósulhat meg.

Az igazságügyminiszter is, saját kezdeményezésre vagy a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának (MLT) kérésére, ellenőrzést gyakorol az ügyészek felett, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség, a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség és az ítélőtáblák felügyelő ügyészein vagy más delegált ügyészeket keresztül. Az ellenőrzés tárgyát az ISZ. meghatározza: a szolgálati viszonyok az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő személyekkel. Az ellenőrzés csakis erre a területre terjedhet ki. Az igazságügyminiszternek jogában áll információkat kérni a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyésztől és a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség legfőbb ügyésztől az ügyészségek tevékenységéről. Szintén jogában áll írásos javaslatokat megfogalmazni a bűnözés leküzdésének érdekében fogantatandó intézkedésekről.

Az ügyészek nem elmozdíthatatlanok, de tisztségükben stabilitással rendelkeznek. Kiküldetésük, ideiglenes áthelyezésük és előléptetésük csakis a beleegyezésükkel, a törvény által szabályozott feltételek szerint lehetséges.

Az Ügyészség a következő fő feladatokat valósítja meg:

– nyomoz a törvény által előírt esetekben (az ügyészség hatáskörébe tartozó bűnügyek esetén);

– irányítja és felügyeli a igazságszolgáltatási rendőrség nyomozati tevékenységét, vezeti és ellenőrzi más nyomozószervek tevékenységét;

– a törvény szerint értesíti a bírói hatóságokat, hogy döntést hozzanak a bűnügyekben;

– a törvény feltételei szerint részt vesz a tárgyalásokon. Aktív szerepet játszik az igazság felderítésében;

– polgári keresetet gyakorol, a törvény által előírt esetekben. Következtetéseit szabadon bemutathatja, figyelembe véve a bizonyítékokat. Büntetőperekben részt vehet az az ügyész, aki a nyomozást folytatta, vagy az ügyészség vezetője által kijelölt más ügyész;

– a törvény feltételei között jogorvoslati utakat gyakorol, ha az igazságszolgáltatás határozatait megalapozatlannak és törvénytelennek tartja;

– védi a kiskorúak, tilalom alá helyezett, elűnt és más személyek jogait és törvényes érdekeit, a törvény feltételei szerint;

– cselekszik a bűnözés megelőzése és leküzdése ellen, az igazságügyminiszter koordinálásával, az állam büntetőpolitikájának egységes megvalósítása érdekében;

– tanulmányozza azokat az okokat, amelyek előidézik vagy kedveznek a bűnözésnek, javaslatokat készítenek és mutatnak be az igazságügyminiszternek ezek megszüntetése, és a vonatkozó jogszabályok fejlesztése érdekében.

V. A Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsa (MLT)

Az MLT-t az Alkotmány, 133-134. cikkei és a 2004. évi 317. törvény a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsáról szabályozzák.

Az MLT az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítója és a bírói hatalom képviselője.²⁷ Az MLT független, tevékenységében csak a törvénynek van alávetve. Jogi személyiséggel rendelkezik, székhelye Bukarestben van. Korábban az MLT-nek nem volt saját székhelye; ezért az igazságszolgáltatás függetlenségének szimbóluma a saját székhely. Az MLT hatáskörét azzal a céllal gyakorolja, hogy biztosítsa a bírósági rend-

szer hatékony működését és a magisztrátushoz tartozó személyek karrierjében a törvényességet.

Szervezeti felépítését tekintve a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának 19 tagja van.

a) Az MLT tagja közül 14-et a magisztrátusok közgyűlései választanak meg és a Szenátus igazol; ezek két osztálynak a tagjai, egyik a bíróké, a másik az ügyészeké. Az első osztály 9 bíróból, a második 5 ügyészből áll. A bírói osztály tagjai: a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék két bírója, négy ítélőtáblai bíró, két törvényszéki bíró és egy bírósági bíró.²⁸ Az ügyészi osztály tagjai: a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség egy ügyésze, az Országos Korruptióellenes Ügyészség egy ügyésze, egy ítélőtábla melletti ügyészségi ügyész, egy törvényszék melletti ügyészségi ügyész és egy bíróság melletti ügyészségi ügyész.²⁹

A bírók és ügyészek közgyűléseinek időpontját az MLT plénuma határozza meg, legkésőbb 60 nappal az MLT tagok mandátumának lejártá előtt. Az időpontot közzé kell tenni Románia Hivatalos Közlönyében³⁰ és az MLT internetes honlapján. Az MLT tagjait az államfő által kinevezett bírók és ügyészek közül lehet megválasztani. Így csak az elmozdíthatatlan bírók és ügyészek választhatóak meg (a még nem végleges ügyészekre és bírókra nyomást lehetne gyakorolni). További feltétel a éves magisztrátusi régiség. A feltételeknek megfelelő bírók és ügyészek benyújthatják jelölésüket, az MLT plénuma által meghatározott határidőben.³¹ A jelölések benyújtása a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék vezető testületéhez, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség vezető testületéhez, a Nemzeti Korruptióellenes Ügyészség vezető testületéhez, vagy az ítélőtáblák, illetve az ítélőtáblák melletti ügyészségek vezető testületéhez történik. A jelölésnek kötelező melléklete a jelölt önéletrajza. A vezető testületek ellenőrzik a jelölési feltételek teljesülését.

A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék bírái, közgyűlésen, titkos, közvetlen és személyes szavazással választják meg a jelölésüket benyújtó bírók közül az MLT két tagját. A szavazás személyessége azt jelenti, hogy a választás jogát nem lehet átruházni, a közgyűlésről távolmaradó bí-

27 MT. 1. cikk.

28 MT. 5. cikk.

29 MT. 6. cikk.

30 A III. részben.

31 Ezt a határidőt szintén közzé kell tenni Románia Hivatalos Közlönyének III. részében és az MLT internetes honlapján.

rők nem bízhatják meg társaikat szavazati joguk gyakorlásával. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség és az Országos Korrupcióellenes Ügyészség ügyészei közgyűlésen, titkos, közvetlen és személyes szavazással egy-egy MLT tagot választanak meg, a jelölésüket benyújtó ügyészek közül. Valamennyi esetben az a jelölt kerül megválasztásra, amely a legtöbb szavazatot kapta. Szavazategyenlőség esetén azt a jelöltet nyilvánítják megválasztottnak, aki a nagyobb magisztrátusi régiséggel rendelkezik.

Az ítéletáblai és az ítéletáblák melletti ügyészségek vezető testülete összesíti a bírók és ügyészek által benyújtott jelöléseket. Az összesítés a bírói hatóságok és ügyészségek típusai szerint történik. Az összesítést végül elküldik valamennyi bírói hatóságnak és ügyészségnek az ítéletábla körzetében. A következő lépés a közgyűlések megtartása, amelyeken szavazattöbbséggel egy-egy MLT tagjelöltet választanak meg a jelölésüket benyújtó bírók és ügyészek közül (összesen három bíró MLT tagjelöltet és három ügyész MLT tagjelöltet). A jelölő közgyűlések a következők:

- az ítéletábla bíróinak közgyűlése;
- az ítéletábla körzetében található törvényszékek és szakosodott törvényszékek bíróinak közgyűlése;
- az ítéletábla körzetében található bíróságok bíróinak közgyűlése;
- az ítéletábla melletti ügyészség ügyészeinek közgyűlése;
- az ítéletábla körzetében található törvényszékek és szakosodott törvényszékek melletti ügyészségek ügyészeinek közgyűlése;
- az ítéletábla körzetében található bíróságok melletti ügyészségek ügyészeinek közgyűlése.

A szavazás itt is titkos, közvetlen és személyes jellegű. A jelölések országos szintű összegzését az MLT végzi el, jelöltkategoriókra, és közlése az MLT honlapján. A jelölésben részt vesznek a katonai bírói hatóságok is: a Katonai Ítéletábla, a Katonai Ítéletábla melletti Ügyészség, a területi katonai törvényszékek és a területi katonai törvényszékek melletti ügyészségek. Így a jelöltek száma a következőképpen alakul: 16 ítéletáblai bíró; 16 törvényszéki és szakosodott törvényszéki bíró; 15 bírósági bíró; 16 ítéletábla melletti ügyészségi ügyész; 16 törvényszék vagy szakosodott törvényszék melletti ügyészségi ügyész; 15 bíróság melletti ügyészségi ügyész). Az újabb közgyűlések előtt legkevesebb 15 nappal az MLT elküldi a jegyzékeket a

bírói hatóságoknak és az ügyészségeknek, a kategóriáknak megfelelően, mellékelve a jelöltek önéletrajzát és a szavazólapokat. A jegyzékeket kifüggesztik. A szavazólapok száma azonos a bírók vagy ügyészek számával. Alaki feltételeit és tartalmát a MLT plénuma határozza meg, és a kinyomtatásukról is gondoskodik.

A választó közgyűléseket ezt követően hívják össze, minden egyes bírói hatóság vagy ügyészség szintjén. Mindegyik bíró és ügyész annyi jelöltre szavaz, ahány képviselője lehet az illető kategóriának az MLT-ben. Az ítéletáblai bírók 4 bíró, az ítéletáblák melletti ügyészségek ügyészei egy ügyészt választanak meg MLT tagnak. A törvényszékek és a szakosodott törvényszékek bírói két bíró, a törvényszékek és a szakosodott törvényszékek melletti ügyészségek ügyészei egy ügyészt választanak meg MLT tagnak. A bírósági bírók egy bíró, illetve a bíróságok melletti ügyészségek ügyészei egy ügyészt választanak meg MLT tagnak. Itt is érvényesülnek a szavazás garanciális jellemzői: a titkosság, a közvetlenség és a személyesség. Azokat a jelölteket választják meg, akik országos szinten a legtöbb szavazatot érték el. Szavazategyenlőség esetén a magisztrátusi régiség a döntő. A szavazatok összesítését az MLT végzi.

A jelölő és a választó közgyűlések is akkor döntőképesek, ha tagjaik legkevesebb kétharmada részt vesz azokon (ideértve a más bírói hatóságoktól vagy ügyészségektől kiküldött vagy ideiglenesen áthelyezett bírókat és ügyészeket is). A közgyűléseken az a legnagyobb régiséggel rendelkező magisztrátus elnököl, aki nem nyújtott be jelölést. Munkájában két bíró, illetve két ügyész segíti, akiket a közgyűlés elején jelölnek ki, azok a magisztrátusok közül, akik nem nyújtották be jelölésüket az MLT tagságra.

A választások törvényességét az MLT hivatalból vagy bármely magisztrátus kérésére ellenőrzi. A választások napját követő 5 napon belül lehet panaszt benyújtani az MLT-hez. Ezeket a plénum oldja meg, a megkereséstől számított 3 napon belül. Az eredményt közlik a megkeresővel. Amennyiben a választási eljárás során megsértették a törvényt, akkor az MLT elrendeli a szükséges intézkedéseket, ideértve a választások megismétlését, azoknál a bírói hatóságoknál vagy ügyészségeknél, ahol a törvényt sértés a választások eredményét befolyásolta.

Az MLT összeállítja a megválasztott magisztrátusok végleges jegyzékét, és elküldi a Szenátus

Állandó Irodájához. Az Állandó Iroda a jegyzéket benyújtja a Jogi, kinevezési, disziplináris, mentelmi és igazoló szakbizottságnak, amely megvizsgálja a választás törvényességét. A Szenátus, tagjai többségének a jelenlétében, a szakbizottsági jelentés alapján, igazolja az MLT tagnak megválasztott magisztrátusok jegyzékét. Az igazoló határozatot közzéteszik Románia Hivatalos Közlönyében.³² Az igazolást csak akkor lehet megtagadni, ha olyan törvényt sértés áll fenn, amely a választás eredményét befolyásolta. A választás megismétlését az MLT rendelheti el.

b) Szintén tagja az MLT-nek a civil társadalom 2 képviselője, jogász szakemberek, magas szakmai és erkölcsi elismerésben van része, akiket a Szenátus választ meg; ők csak az MLT plenáris ülésein vesznek részt. A MT a következő választhatósági feltételeket szabja meg: megválasztható az a jogász szakember, aki legkevesebb 18 év szakmai régiséggel rendelkezik a jogi tevékenységben vagy a jogi felsőfokú oktatásban, magas szakmai és erkölcsi elismerésben van része és nem tagja egyetlen politikai pártnak sem. A jogászok szakmai szervezetei, az akkreditált jogi karok szakmai tanácsai, a kizárólag emberi jogok védelmével foglalkozó egyesületek és alapítványok, az országos szinten reprezentatív szakszervezeti és munkáltatói szövetségek egy-egy jelöltet javasolhatnak a Szenátus Állandó Irodájának. A jelöléseket az Állandó Irodához az MLT tagok mandátumának lejártá előtt leghamarabb 90, legkésőbb 60 nappal kell benyújtani. A jelölési időszakot Románia Hivatalos Közlönyében³³ és az MLT honlapján való közzététellel köztudomásra hozzák, 30 nappal a jelölési időszak előtt. A jelölteknek kötelessége önéletrajzot, vagy nyilatkozatot, és olyan nyilatkozatot benyújtani, amelyben saját felelősségükre kijelentik, hogy nincs politikai hovatartozásuk. A jelölési időszakot követő 5 napon belül a Szenátus és az MLT honlapján közzéteszik a jelöléseket. A Szenátus, a Hárszabályának megfelelően választja meg a jelöltek közül a két MLT tagot. A választó szenátusi határozatot közzéteszik Románia Hivatalos Közlönyében.³⁴

Az MLT civil társadalmat képviselő tagjainak megbízatása összeférhetetlen a képviselői vagy szenátori, heyi választotti, köztisztviselői, gyakorló magisztrátusi, közjegyzői, ügyvédi, jogtanácsosi vagy bírósági végrehajtói minőséggel.

c) Végül az MLT-nek a jog erejénél fogva tagja az igazságügy miniszter, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnöke, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék mellett működő Ügyészség legfőbb ügyésze.³⁵

Az MLT **működése és tagjainak jogállása** is vizsgálat tárgyát kell képezze. A Szenátus igazoló és választó határozatainak közzétételét követően, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnöke összehívja az MLT alakuló ülését.

Az alakuló ülésen választják meg az MLT elnökét és alelnökét, egy éves mandátumra. Az elnököt és az alelnököt kizárólag a bírói és ügyészi osztályok tagjai közül lehet megválasztani. Az elnöki és alelnöki tisztséget nem lehet megújítani. Ezek a rendelkezések gyengítik az elnöki és alelnöki tisztséget, ugyanakkor az újraszabhatóság tilalma a függetlenségüket erősíti. Ugyancsak szabály, hogy az elnök és az alelnök nem tartozhat ugyanahhoz az osztályhoz, vagyis mindig egy bíró és egy ügyész vesz részt az MLT vezetésében, akár elnöki, akár alelnöki minőségben. A mandátum lejártával a plénum hatásköre az elnök és az alelnök megválasztása.

Az MLT elnöke a következő fő feladatokat látja el: képviseli az MLT-t; koordinálja a működését; elnököl az MLT ülésein, kivéve azokat az eseteket, amikor az államfő vezeti az ülést; javasolja az MLT tagok visszahívási eljárásának elkezdését a plénumnak és a megüresedett helyek betöltését; értesíti az Alkotmánybíróságot a közhatalóságok közötti alkotmányos jellegű konfliktusok megoldása érdekében; kinevezi a felvételi és tételösszeállító bizottságokat a Magisztrátus Nemzeti Intézetébe való felvételre; kijelöli az MLT azon tagjait, akik tanácsadó szerepet játszanak a jogszabály-előkészítésben; bemutatja a plénum előtt az MLT tevékenységéről szóló éves jelentést. Ezt a jelentést elküldik a bírói hatóságoknak és az ügyészségeknek és közzéteszik.

32 Az I. részben.

33 A III. részben.

34 Az I. részben.

35 Összehasonlításképpen, Magyarországon a 15 tagú Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) Elnöke a Legfelsőbb Bíróság elnöke, tagjai: a bírók küldötttertekezlete által 6 évre választott 9 bíró, az igazságügy-miniszter, a legfőbb ügyész, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, az Országgyűlés Alkotmány-és Igazságügyi Bizottságának tagja, az Országgyűlés Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának tagja. A politikai jellegű tisztségek itt még hangsúlyosabban vannak jelen.

Amennyiben az MLT elnöke hiányzik, az alelnök gyakorolja a feladatait. Az elnöki tisztség megüresedése esetén, egy hónapon belül a plénum új elnököt választ.

Az MLT állandó jellegű szerv. Határozatait a plénumban vagy az osztályokban hozza, feladatkörének megfelelően. A plénum ülése akkor döntőképes, ha azon az MLT tagjai közül legalább 15 jelen van. Az osztályok ülései akkor döntésképesek, ha azon a tagok többsége jelen van (legkevesebb 5 bíró, illetve legkevesebb 3 ügyész). Az osztályok üléseit az elnök vagy az alelnök vezeti. Amennyiben az elnök vagy az alelnök nincsenek jelen, akkor a jelen levő tagok szavazattöbbséggel ülésvezető elnököt választanak. Az ülést vezető magisztrátus írja alá a határozatokat és az osztály más aktusait. A plénum és az osztályok is döntésüket tagjaik többségével hozzák, amennyiben nincs más előírás. Így abszolút többség szükséges a döntésekhez (az összlétszámából, és nem a jelen levő tagok létszámából számolják ki a többséget). A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnöke részt vesz a bírói osztály ülésein, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyésze az ügyészi osztály ülésein, az igazságügyminiszter pedig mindkét osztály ülésein. Abban az esetben, amikor az MLT osztályai fegyelmi bírói hatóságként járnak el, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnökének, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyészenek, illetve az igazságügyminiszternek nincs szavazati joga. A civil társadalom képviselői csak a plenáris üléseken vehetnek részt.

Az MLT plenáris és osztályülései általában nyilvánosak, abszolút többségei szavazattal azonban titkosnak lehet nyilvánítani az ülést.³⁶ Ahatározatokat közvetlen és titkos szavazással hozzák. Az ülések napirendjét és a határozatokat közzéteszik az MLT Közlönyében vagy az MLT internetes honlapján. Egyes fontos határozatok esetében a törvény Románia Hivatalos Közlönyében való közzétételt ír elő, a jobb megismerhetőség érdekében.

Amennyiben Románia Elnöke részt vesz az MLT ülésein, azokon szavazati jog nélkül elnököl.

Az Alkotmány szerint „a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsa tagjai mandátumának időtartama 6 év”. Ez a szabály nyilvánvalóan csak a választott tagokra és a civil társadalom szintén

választott képviselőire vonatkozik, hiszen az ex lege tagok csak funkciójuk révén kerülnek be a Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsába, és az eredeti funkciójuk mandátumának időtartama eltér a 6 évtől (például a kormány megbízatása, amelynek az igazságügy miniszter is tagja, 4 év).

Az MLT tagság ex lege felfüggesztődik, amennyiben a tag magisztrátusi minőségét, a törvény alapján felfüggesztik.

Az MLT tagjainak mandátuma a következő esetekben szűnik meg: a mandátum időtartamának végén, lemondással, a tisztségből való visszahívással, amennyiben nem szünteti meg a megválasztását követő 15 napon belül a fennálló összeférhetetlenséget, ha elveszti azt a minőségét, amelynek alapján az MLT tagja lett, illetve elhalálozással. Az MLT választott tagjait lehet tisztségükből visszahívni, az MLT elnökének vagy alelnökének a javaslatára, abban az esetben, ha az illető személy már nem felel meg az MLT tagokra vonatkozó törvényes feltételeknek, vagy nem látja el feladatait az MLT keretén belül. A tisztségből való visszahívás az MLT plenáris ülésének a hatásköre. Amennyiben az MLT valamely tagját fegyelmi vétségért szankcionálják, akkor ex lege elveszti MLT tagsági minőségét.

Ha az MLT tag megüresedik, akkor az MLT javasolja a Szenátusnak a következő legtöbb szavazatot szervezett magisztrátus mandátumának az igazolását, vagy ha szükséges, új választást a jelöltek közül, csak az illető tisztségre. Mindkét esetben az új tag az előző tag megbízatását fejezi be.

Az MLT függetlenségének garanciája az a törvényi előírás, amely megtiltja, hogy az MLT magisztrátus tagjait előléptessék mandátumának gyakorlása alatt. Ugyanabban az időben nem lehetnek az MLT tagjai a házastársak, illetve IV. fokig terjedő rokonok és házasság révén rokonok.

Az MLT működését az állami költségvetésből finanszírozzák. Az MLT költségvetésében külön fejezetet képez a Magisztrátus Nemzeti Intézetének és a Jegyzők Nemzeti Iskolájának költségvetései. Az MLT elnöke fő hitelutalványozó (ezt a hatáskört azonban delegálhatja az MLT főtítkárnak). Ami vitatható, és e kérdésben még változtatni kell: az ítéletábrák, törvényszékek, szakosodott törvényszékek és bíróságok költségvetését az Igazságügyminisztérium kezeli, a fő hitelutalványozó az igazságügyminiszter.³⁷

³⁶ Magyarországon az OIT ülései nem nyilvánosak.

³⁷ ISZ. 118. cikk.

A Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának a **feladatkörét** az Alkotmány általánosan határozza meg:

a) javaslatokat tesz Románia Elnökének a bírók és az ügyészek kinevezésére, a gyakornokok kivételével, a törvény feltételei között;

b) osztályain keresztül, betölti a bírói hatóság szerepét a bírók és ügyészek fegyelmi felelősségének területén, az organikus törvényében megállapított eljárás szerint. Ezekben az esetekben az igazságügyi miniszternek, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnökének és a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék mellett működő Ügyészség legfőbb ügyészenek nincsen szavazati joga. A bírói osztály a bírók esetében, az ügyési osztály az ügyészek esetében a fegyelmi hatóság.

c) organikus törvényében előírt más feladatköröket is ellát, az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítója szerepében.

A részletes szabályokat a törvény tartalmazza. Az MLT kettős védelmi szerepet lát el: joga és kötelessége védeni a magisztrátus testületét és a magisztrátusokat bármilyen olyan cselekménnyel szemben, amely függetlenségüket, részrehajlásmentességüket sértheti vagy megkérdőjelezheti.³⁸ Ugyanakkor az MLT védi a magisztrátusok szakmai hírnevét. Annak a magisztrátusnak, amely függetlenségét, részrehajlásmentességét illetve szakmai hírnevét sértve érzi, jogában áll az MLT-hez fordulnia. Az MLT pedig elrendelheti a bejelentés ellenőrzését, a vizsgálat eredményeinek közzétételét vagy értesítheti az eljárni illetékes hatóságot, és bármely más törvényes intézkedést foganatosíthat.

Feladatkörének gyakorlása során az MLT bármilyen szükséges információt kérhet az Igazságügyminisztériumtól, a bírói hatóságoktól, az ügyészségektől, a Magisztrátus Nemzeti Intézetétől, közhatóságoktól, közintézményektől, természetes vagy jogi személyektől. Jogában áll kiszállásokat szervezni a bíróságokhoz és az ügyészségekhez, találkozót szervezni bírókkal, ügyészekkel, a civil társadalom képviselőivel, információszerzés céljából.

A törvény amennyiben az MLT kötőerejű véleményezését, jóváhagyását vagy beleegyezését kéri egy eljárás során, akkor az MLT álláspontjának a betartása kötelező. Amennyiben a törvény csak általában véleményezést kér, akkor az MLT

álláspontját nem kötelező betartani, annak tanácsadó jellege van.

AZ MLT összeállítja és megőrzi a magisztrátusok szakmai iratcsomóját, adatbázist hoz létre tevékenységükről és biztosítja annak aktualizálását. Az MLT koordinálja a Magisztrátus Nemzeti Intézetének és a Jegyzők Nemzeti Iskolájának a tevékenységét.

Az MLT plenáris ülésének a feladatköre. Az MLT plénumának feladatai a következőképpen csoportosíthatók:

a) A magisztrátusok karrierjéhez kapcsolódó feladatok: javasolja Románia Elnökének a bírók és ügyészek kinevezését és felmentését, kivéve a gyakornokokat; javasolja Románia Elnökének a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnökének, al-elnökének és osztályelnökeinek, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség legfőbb ügyészenek és a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség legfőbb ügyészenek, valamint helyetteseinek a kinevezését és felmentését; kinevezi a gyakornok bírókat és ügyészeket, a Magisztrátus Nemzeti Intézetének záróvizsgai eredményei alapján; jóváhagyja a magisztrátusok áthelyezését; javasolja Románia Elnökének a magisztrátusok kizárását, a törvény feltételei között stb.

b) A magisztrátusok rekrutációjához, értékelésükhöz, képzésükhöz és vizsgáztatásukhoz kapcsolódó feladatok: megállapítja, a Magisztrátus Nemzeti Intézetének tudományos tanácsi javaslatára, a Magisztrátus Nemzeti Intézetének hallgatói létszámát; évente jóváhagyja a felvételi vizsga dátumát és helyét; meghatározza a vizsga tematikáját; megszervezi és igazolja a magisztrátusok képességvizsgáját; jóváhagyja az folyamatos képzési programokat, a Magisztrátus Nemzeti Intézetének tudományos tanácsi javaslatára; elrendeli az előléptetési vizsgák megszervezését; kinevezi a magisztrátusok éves tevékenységét értékelő bizottságokat stb.

c) Fellebbviteli igazságszolgáltatási hatóságként gyakorolt feladatok: elbírálja a magisztrátusok által az osztályok határozatai ellen benyújtott panaszokat. Kivételt képeznek a fegyelmi kérdések, ahol az osztályok döntése elleni felfolyamodást a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék 9 tagú tanácsa tárgyalja.

d) A bírói hatóságok és az ügyészségek szervezéséhez és működéséhez kapcsolódó feladatok: jóváhagyja az ítélőtáblákon és a körzetükben

38 MJ. 74. cikk; MT. 31. cikk.

levő bírói hatóságokon és a mellettük működő ügyészségeken szervezett osztályok létrehozását és megszüntetését; ezek másodlagos székhelyeinek megalapítását; véleményezi a bíróságok körzetébe tartozó települések listájáról szóló kormányhatározatot; jóváhagyja a bírói hatóságok és ügyészségek álláskeretének kiegészítését vagy csökkentését; elkészíti költségvetésének a tervezetét, a Közpénzügyi Minisztérium konzultatív véleményezésével, és kibocsátja a kötőerejű véleményezéseket a bírói hatóságok és ügyészségek költségvetés-tervezeteihez stb.

e) Szabályozó feladatok: elfogadja a Magisztrátusok Etikai Kódexét, az MLT szervezeti és működési szabályzatát, az MLT tagjainak megválasztásáról szóló Szabályzatot, a Bírói Hatóságok belső rendjéről szóló Szabályzatot stb. Ezeket a szabályzatokat közzéteszik Románia Hivatalos Közlönyében.³⁹

f) Véleményező feladatok: az MLT plénuma véleményezi az igazságszolgáltatás működését érintő jogszabályok tervezeteit; véleményezi a törvény által előírt esetekben az igazságügyminiszter által elfogadott szabályzatok és rendeletek tervezeteit; javasolhatja az igazságügyminiszternek az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogszabályok kezdeményezésének vagy módosításának szükségességét; évente közzéteszi az igazságszolgáltatás helyzetéről szóló jelentését a Hivatalos Közlönyben és az MLT honlapján.

Az MLT osztályainak feladatköre. Az osztályok feladatai a következőképpen csoportosíthatók:

a) A magisztrátusok karrierjével kapcsolatos feladatok: elrendelik a magisztrátusok kiküldetését és ideiglenes áthelyezését; megoldják a magisztrátusok éves szakmai tevékenységét értékelő bizottságok minősítései ellen benyújtott panaszokat; intézkednek az igazságszolgáltatáshoz forduló személyektől kapott, a magisztrátusok nem megfelelő magatartására vonatkozó értesítések megoldása érdekében stb.

b) Mentelmi jog biztosításával kapcsolatos feladatok: a bírói osztály a bírók, az ügyészi osztály az ügyészek esetében jóváhagyja a magisztrátusok megmotozását, őrizetbe vételét vagy előzetes letartóztatását. Tettenéréses bűncselekmény esetén a jóváhagyás nem szükséges.⁴⁰ Ebben az esetben csak informálni kell az MLT-t.

Az MLT feladatköre a magisztrátusok fegyelmi felelősségének a területén. Az MLT, osztályain keresztül, bírói hatóság a bírók és ügyészek fegyelmi felelősségének a területén: a MJ által előírt cselekmények elkövetése esetén, valamint ha a magisztrátus tisztségét rosszhiszeműen vagy súlyos hanyagsággal gyakorolta, amennyiben ezek nem számítanak bűncselekménynek.

A fegyelmi keresetet elindíthatja:

– a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék vezető testülete, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék elnöke, alelnöke, bírói és asszisztens magisztrátusai esetén, valamint az ítéltáblák elnökei esetén;

– az ítéltáblák vezető testülete, az ítéltáblák és a körzetükbe tartozó bírói hatóságok bírói esetében;

– a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség vezető testülete, a legfőbb ügyész, első helyettese és helyettesei, valamint a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség ügyészei és az ítéltáblák legfőbb ügyészei esetében;

– a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség vezető testülete, a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség legfőbb ügyésze, helyettesei és ügyészei esetében;

– az ítéltáblák melletti ügyészségek vezető testülete, az ítéltáblai és a körzetében tartozó ügyészségek ügyészei esetében.

A fegyelmi kereset elindítása esetén a vezető testületben nem vesznek részt azok a bírók, felügyelő bírók, vagy az esetnek megfelelően felügyelő ügyészek és az a magisztrátus, aki ellen gyakorolják a fegyelmi keresetet. A fegyelmi kereset elindításának előfeltétele a kereset elindítására feljogosított testület által elrendelt előzetes vizsgálat. Az előzetes vizsgálatot a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék vezető testülete által kinevezett bírók, az ítéltáblák felügyelő bírói vagy, az esetnek megfelelően a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség, a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség vagy az ítéltáblák melletti ügyészségek felügyelő ügyészei végzik. A magisztrátus meghallgatása és védekezéseinek ellenőrzése kötelező. Az előzetes vizsgálat eredménye alapján lehet kérni az MLT osztályaitól a fegyelmi kereset elbírálását. A fegyelmi keresetet a vétség észlelését megállapító aktus iktatásától számított 60 napon belül kell elindítani, de nem később, mint egy

³⁹ Az I. részben.

⁴⁰ Lásd még: MJ, 100. cikk.

év múltán a vétség elkövetésétől számítva. A felügyelő bírók vagy ügyészek által elkövetett fegyelmi vétségek esetén az előzetes vizsgálatot a bírói hatóság vagy az ügyészség vezető testülete által kinevezett bírók vagy ügyészek folytatják le.

Az MLT osztályai előtt folytatott fegyelmi eljárásban a magisztrátus idézése, aki ellen az eljárás folyik, kötelező. A magisztrátust más magisztrátus is képviselheti, és ügyvéd szolgálatát is igénybe veheti. Az MLT osztályai, a kereset megalapozottsága esetén, határozat elfogadásával, az MJ. által előírt fegyelmi büntetést alkalmazhatja, arányosan a fegyelmi vétség súlyosságával és a magisztrátus személyes körülményeivel. A határozatot a kihirdetéstől számított 20 napon belül meg kell szerkeszteni, és azonnal közölni a magisztrátussal és a kereset elindítójával. A határozat ellen a közléstől számított 15 napon belül felfolyamodással lehet élni. A felfolyamodást a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék 9 tagú tanácsa oldja meg. A 9 tagú tanácsban nem vehetnek részt az MLT szavazati joggal rendelkező tagjai és az a magisztrátus, aki ellen a fegyelmi büntetést alkalmazták. A felfolyamodás felfüggeszti a határozat végrehajtását. A felfolyamodást megoldó határozat visszavonhatatlan. Abban az esetben, ha a fegyelmi büntetés a bíró vagy ügyész kizárása a magisztrátusból, akkor a visszavonhatatlan határozatot elküldik Románia Elnökének, hogy bocsássa ki a felmentő dekrétumot.

A fegyelmi vétségek a következők:

- a magisztrátusok összeférhetlenségeire és a vonatkozó tilalmakról szóló törvényes előírások megszegése;
- a Magisztrátusok Etikai Kódexének megsértése;
- közbelépések egyes kérések megoldása végett, saját, családi vagy más személyek érdekében, valamint más magisztrátus tevékenységébe való beavatkozás;
- nyilvános politikai tevékenység folytatása vagy politikai meggyőződésének kinyilvánítása szolgálati feladatai gyakorlása közben;
- ha nem tartja tiszteletben a döntő tanácskozás titkosságát vagy egyes feladatok bizalmas jellegét;
- az ügyek megoldásának gyorsaságára vonatkozó törvényes előírások ismételt megsértése;
- a felek által az ügy során benyújtani szándékozott kérések, következtetések, emlékeztetők vagy okiratok átvételének és iktatásának visszautasítása;

- az iratcsomók ismételt visszatartása a munkához vagy a tanulmányozáshoz szükséges időt meghaladóan;

- a törvény által előírt, vagy a törvénynek megfelelően a bírói hatóság vagy az ügyészség vezetője által elrendelt kötelezettség teljesítésének indokolatlan visszautasítása;

- a munka során tanúsított súlyos vagy ismételt hanyagság;

- a munka késedelmes elvégzése;

- a szolgálatból való igazolatlan hiányzások, ismételt késések vagy a program idején való távozások;

- nem megfelelő magatartás a szolgálati feladatok teljesítése során, a kollegákkal, az ügyvédekkel, a szakértőkkel, a tanúkkal vagy az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő személyekkel.

A fegyelmi büntetések a következők: figyelmeztetés; a bruttó besorolási javadalmazás 15%-ig terjedő csökkentése, 3 hónapig terjedő időtartamra; fegyelmi áthelyezés, 1-3 hónapos időtartamra az ítéltábla körzetében levő más bírói hatósághoz vagy ügyészséghez; a vezető tisztségből való visszahívás; a magisztrátusok közül való kizárás. A szankciókat kizárólag az MLT osztályai alkalmazhatják.

A Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsa **határozatait tikos szavazással** hozza. A Magisztrátus Legfelsőbb Tanácsának határozatai véglegesek és visszavonhatatlanok, kivéve a fegyelmi felelősségre vonatkozó határozatokat, amelyeket a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszéken meg lehet támadni.

Az MLT azért számít az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítójának, mert a (végleges) magisztrátusok kinevezésére csak ő tehet javaslatot; és szintén az ő hatásköre a magisztrátusok fegyelmi felelősségének érvényesítése. Ezzel kizárják, de legalábbis csökkentik a más hatalmi központok beavatkozásának, nyomásgyakorlásának lehetőségét.

V. A magisztrátusok tevékenységének éves értékelése, felfüggesztésük, tisztségük megszűnése

Az **értékelés** célja a szakmai kompetencia biztosítása: az ügyek megoldásának a gyorsaságát, a jogorvoslati utak eredményeit, a folyamatos kép-

zési kötelezettség teljesítését, a szolgálati viszonyokban való magatartást és a többi – törvényben előírt – szakmai kötelezettség teljesítését értékelik. Az értékelést az MLT által ítélőtáblák szintjén kinevezett bizottságok végzik, külön a bírók és külön az ügyészek esetében. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék melletti Ügyészség és a Nemzeti Korrupcióellenes Ügyészség magisztrátusainak értékelését az MLT által kinevezett bizottság végzi. Az értékelési jelentésben minősítik a magisztrátus tevékenységét, „nagyon jó”, „jó”, „kielégítő” és „nem kielégítő” fokozatokkal. Az értékeléssel elégedetlen magisztrátus panaszt nyújthat e az MLT megfelelő osztályához. Az osztály döntését is meg lehet támadni a plénum előtt. A plenáris ülés döntése végleges és visszavonhatatlan.

A „nem kielégítő” minősítést kapott magisztrátusok kötelesek 3-6 hónapos időtartamú, a Magisztrátus Nemzeti Intézete által szervezett képzésen részt venni. Hasonló kötelezettség hárul arra a magisztrátusra, aki egymás után kétszer „kielégítő” minősítést kap. A képzés vizsgával zárul. Azt a magisztrátust, aki két egymást követő értékelésen „nem kielégítő” minősítést kap, vagy a vizsgája sikertelen, az MLT javaslatára alkalmatlanság címén Románia Elnöke felmenti tisztségéből.

A **magisztrátusok felfüggesztését** az MLT két esetben rendelheti el: ha a magisztrátus ellen büntetőkeresetet gyakorolnak, illetve ha olyan

pszichikai betegségben szenved, amely akadályozza feladatának megfelelő ellátásában.

A **magisztrátusi tisztség** a következő esetekben **szűnik meg**: lemondás, nyugdíjazás (a törvény feltételeinek megfelelően), munkahely megváltoztatása, szakmai alkalmatlanság (lásd a tevékenységük értékelésénél), fegyelmi büntetésként, bűncselekmény elkövetéséért kimondott végleges ítélet esetén, és ha a kinevezési feltételek már nem állnak fenn (például lemond román állampolgárságáról). A felmentés az MLT javaslatára Románia Elnökének a dekrétumával történik. A gyakornok magisztrátusokat az MLT menti fel.

VI. Összefoglaló

A fenti vázlatos helyzetkép célja a romániai igazságszolgáltatás bonyolult realitásainak áttekintése, a túlzottan egyszerűsítő álláspontok kritizálása és a fejlődés folyamatának kimutatása. Románia az államszocialista diktatúra bukása után erőtlenné lépéseket tett az igazságszolgáltatás reformálása érdekében, azonban az utóbbi évek átalakításai egyre mélyebben formálják át az igazságszolgáltatás szervezetét és működését. A folyamat jelenlegi állása: értékelni lehet és kell az eddigi eredményeket, de ezeket túlértékelni nem szabad. A jogállam erősítése érdekében további lényeges változtatások szükségesek.